הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר נזיקין

לחם משנה על משנה תורה, הלכות חובל ומזיק

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות חובל ומזיק

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-חובל-ומזיק/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ה 4
הלכה י 4
הלכה יב 4
הלכה יד 5
הלכה טז 6
הלכה יז 8
הלכה יט 9
פרק ב 10
הלכה ב 10
הלכה ד 10
הלכה ה 10
הלכה ו 11
הלכה יב 12
הלכה יג 12
הלכה יח 13
הלכה יט 13
פרק ג 14
הלכה א 14
הלכה ב 14
הלכה ג 15
הלכה ד 16
הלכה ט 16
פרק ד 16
הלכה א 16
הלכה ב 17
הלכה ה 18
הלכה יא 18
הלכה יב 19
הלכה יד 20
הלכה טז 20
הלכה יט 20
הלכה כב 21
פרק ה 21
הלכה ו 21
הלכה ט 22
פרק ו 22
הלכה ג 22
הלכה ה 23
הלכה ו 23
הלכה ח 23
הלכה טו 24
פרק ז 24
הלכה ח 24
הלכה יא 25
הלכה יח 25
פרק ח 25
הלכה א 25
הלכה ב 26
הלכה ד 26

פרק א

הלכה ה

ומנין שזה שנאמר באיברים וכו'. וא"ת הרי כבר הביא ראיה מקרא דלא תקחו כופר לנפש רוצח דמשמע לנפש רוצח אי אתה לוקח אבל אתה לוקח לראשי איברים וא"כ מאי קמבעיא ליה מניין. וי"ל דבריש פרק החובל אמרו וכי מאחר דכתיב ולא תקחו כופר מכה מכה למה לי ותירצו אי מהאי ה"א אי בעי דמי ניתיב קמ"ל מכה בהמה וכו' וא"כ לכך הוצרך רבינו ז"ל להביא ראיה זו מחבורה דלא נימא דאי בעי האי ניתיב ואי בעי האי ניתיב דכי היכי דהתם ממונא דוקא ה"נ ממונא דוקא. וקשה אמאי לא מייתי ג"ש דהכאה הכאה דמייתי בגמ' ומייתי הך דרשא דלא אידכר התם כלל ועוד דרב אשי אמר התם דאתיא מתחת אשר ענה דהוי אדם מאדם ונזקים מנזקים ולדברי רבינו ז"ל קשה דלמה ליה לאהדורי אאונס נילף מתחת חבורה כדיליף רבינו ז"ל. ואולי באיזה מקום מצא רבינו ז"ל דרשא זו או שהוא גורס בגמרא אלא אמר רב אשי אתיא מתחת חבורה אדם מאדם ונזקים מנזקים וצריך עיון:

הלכה י

עד שיהא מתכוין שנאמר ושלחה ידו וכו'. בסוף פ' כיצד הרגל אמרו ממשמע שנאמר ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה כיון שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש וכ"כ רבינו ז"ל למטה שכל המתכוין להזיק וכו':

הלכה יב

נפל ברוח שאינה מצויה חייב בנזק בלבד וכו'. מימרא דרבא ס"פ כיצד הרגל. והתימה על הטור ז"ל שכתב בריש הל' נזיקין סי' שע"ח כשם שאסור לגנוב ולגזול ממון חבירו כך אסור להזיק ממון שלו וכו' ובלבד שלא יהא אנוס כגון אם נפל ברוח שאינה מצויה וכו' משמע מהתם דאפילו נזק אינו חייב דכיון דאיירי הטור ז"ל בהזיק ממון חבירו לא איירי אלא בנזק לבד דהתם לא שייך ארבעה דברים ואעפ"כ כתב שבנפל ברוח שאינה מצויה פטור א"כ הוי הפך דברי רבא האמורים בגמרא ועוד דבסי' ת"כ כתב הטור ז"ל נפל מן הגג ברוח מצויה חייב בארבעה דברים וכו' ואם נפל ברוח שאינו מצויה אינו חייב אלא בנזק והם דברי רבא וא"כ נמצאו דבריו דריש הל' נזיקין סותרים דברי הגמ' ודברי עצמו. ונ"ל לתרץ כי להטור ז"ל הוקשה לו דרוח שאינה מצויה דמי לאונסים גדולים וכיון שאפי' בנזק פטור אונס גדול א"כ היה לו לפטור ברוח שאינה מצויה דלית ליה תירוצא דתירץ הרשב"א ז"ל כדכתב הרב ב"י ז"ל סימן שע"ח דאית ליה דרוח שאינה מצויה לא הוי

אונס גדול ומכח קושיא זו אית ליה להטור ז"ל דמ"ש בגמ' נפל ברוח שאינה מצויה חייב בנזק היינו כשעלה לגג והיה יכול ליפול ברוח מצויה וכיון דפשע בעלייתו דהיה יכול ליפול ברוח מצויה אע"פ שלא נפל אלא ברוח שאינה מצויה חייב בנזק אבל כשמתחלה לא היה יכול ליפול אלא ברוח שאינה מצויה הוי אונס גמור ואפילו מנזק פטור ולכך בסי' תכ"א שינה הטור ז"ל סדר הגמרא וכתב תחלה נפל ברוח מצויה וכו' ונתן טעם דלא היה לו לעלות לגג וכו' ואח"כ כתב נפל ברוח שאינה מצויה כלומר כיון שפשע דעלה במקום שיכול ליפול ברוח מצויה אע"פ שלא נפל אלא ברוח שאינה מצויה נזק מיהא חייב ואע"פ שסתם הדברים בריש הלכות נזקין וכתב דנפל ברוח שאינה מצויה פטור אפשר סמך על מ"ש בסי' תכ"א דהיינו דוקא כשעלה במקום שלא היה יכול ליפול מתחלה ברוח מצויה וכדכתיבנא:

הלכה יד

המתכוין לבייש את הקטן. קשה דבפ' החובל (דף פ"ו) אמרו על הא ברייתא דאתיא דלא כר"ש דאמרו שם ואי ר"ש הא אמר נתכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור מ"ט כי קטלא מה קטלא עד דמתכוין ליה דכתיב וארב לו וקם עליו עד שיתכוין ליה בושת נמי עד דמתכוון ליה דכתיב ושלחה ידו והחזיקה במבושיו ופירש רש"י ז"ל מדשמעינן ליה לר"ש גבי קטלא באלו הן הנשרפין נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ה"נ לא שנא דטעמא דהתם משום וארב לו ה"נ כתיב במבושיו ע"כ. וא"כ כיון דרבינו ז"ל פסק כר"ש בריש פ"ד מהלכות רוצח שכתב שם המתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתת ב"ד וכו' והיינו כר"ש איך פסק כאן דמיחייב דמי בושתו של קטן. וי"ל דרבינו אינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל דקאמר דר"ש לא אמר הכי בהדיא גבי בושת דנתכוין לבייש את זה ובייש את זה פטור אלא שבגמ' נפקא ליה הכי מדשמעינן ליה הכי גבי קטלא משום דכתיב וארב לו הכא נמי כתיב במבושיו דלישנא דגמרא דקאמר ואי ר"ש הא אמר נתכוון לבייש את זה וכו' משמע דאמרו ר"ש בהדיא גבי בושת ופליג על רבנן בהדיא בתרתי גבי קטלא וגבי בושת ולאו הא בהא תליא אלא תלי הגמרא הא בהא משום דר"ש אזיל בחדא שיטה בתרוייהו דאזיל בתר כוונה לכך אמר מ"ט כי קטלא אבל לעולם דלא תלינן הא בהא ולכך רבינו ז"ל בפלוגתא דקטלא כיון דבפ' הנשרפין אמר דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבנן וכדכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל לכך פסק רבינו ז"ל דלא כוותייהו אבל גבי בושת דלא אשכחן ברייתא דמסייעא לר"ש הדרינן לכללין דהלכה כרבים לגבי יחיד והלכה כרבנן לגבי ר"ש דיחידאה הוא ולכך פסק גבי בושת דחייב ואין לדמות בושת לקטלא דקרא דבמבושיו גבי בושת לשום דרשא אתא כדכתבו התוס'

בפ' החובל אבל קרא דוארב לו משמע פשטיה כר"ש דהא דמוקי רבנן רוב ישראל וחד עכו"ם ולאשמועינן דינא דקבוע וכדאמרינן בפרק שור שנגחהוי דוחק. ולכך אע"ג דגבי קטלא פסקינן כר"ש הכא פסקינן כרבנן. אך תימה דבפ' עשירי מהלכות נזקי ממון כתב רבינו אבל שור שהיה מתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם וכו' פטור והיינו דלא כר"ש דהכי אמרינן פרק שור שנגח ד' וה' הא נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב מתני' דלא כר' שמעון דתניא ר"ש אומר אפילו נתכוון להרוג את זה וכו' וכן כתב שם ה"ה ועולה מכלל דברי רבינו ז"ל שאם נתכוון להרוג את ראובן והרג את שמעון שהוא נסקל ע"כ, ואם כן איך פסק שם כר"ש. ונראה לומר דרבינו ז"ל מפרש דמ"ש מתני' דלא כר"ש לא הוי משום דמתני' אית ליה גבי מיתת בעלים דלא כר"ש אלא דאע"ג דלגבי מיתת בעלים אית ליה למתני' כר"ש מקרא דוארב לו מ"מ לא מקיש תנא דמתני' להא מילתא מיתת בעלים למיתת השור אלא אע"ג דבמיתת בעלים פטור כשנתכוון להרוג את זה והרג את זה בשור חייב ופירש רבינו ז"ל כן משום דלא נדחה סתם מתני' מהלכה דכיון דקי"ל בענין נתכוון להרוג את זה והרג את זה כר"ש דפטור מכח דההיא דתני דבי חזקיה כדכתיבנא אי תלינן הא בהא אם כן נדחית משנתנו מהלכה ולכך רבינו ז"ל מפרש כן. זה נ"ל ליישב דברי רבינו ז"ל. וראיתי מה שכתב הרב בעל כ"מ ז"ל בפרק ד' מהלכות רוצח בסוף דבריו דרבינו ז"ל פסק שם כרבנן ודבריו תמוהין אצלי. חדא במה שכתב שרבינו ז"ל אינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל דזורק אבן לגו הוי חבורה דעכו"ם וישראלים אלא כולהו ישראלים דאיך אפשר לחלוק על דברי רש"י ז"ל דדבריו מבוארים בפרק שור שנגח ד' וה' וכו' בסוגיא שהבאתי דמוקי שם קרא אליבא דרבנן רובא ישראל וחד עכו"ם ואשמעינן קרא דינא דקבוע משמע דבכולהו ישראלים חייב כדפירש"י ז"ל. ועוד תימה מה שכתב דרבינו ז"ל אית ליה כר"ש דנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ולא מטעמיה אלא משום דלא שייך ביה התראה א"כ ליכא נפקותא בין ר"ש ורבנן לענין דינא ועוד דבגמ' אמרו דחזקיה מפקא מדרבנן משמע דפליגי בענין דינא. ובאמת דברי הכ"מ ז"ל בלתי מובנים אצלי:

הלכה טז

המזיק את חבירו בכוונה. בפ' שור שנגח ד' וה' אמרו ואמר רבא נכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות והזיק את בעה"ב או בעה"ב הוזק בו חייב הזיקו בעה"ב פטור א"ר פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל הוה ידע ביה הזיק בעה"ב חייב מ"ט וכו'. ואזדא לטעמיה דאמר רבא ואיתימא רב פפא שניהם ברשות ושניהם שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבים הוזקו זה בזה פטורין ע"כ. ומדברי רבינו ז"ל כפי מה שפירשו ה"ה ז"ל

כאן ובפ"ו נראה שהוא מפרש מ"ש דלא ידע אינו רוצה לומר דלא ראה לזה שנכנס אצלו כדפירש רש"י ז"ל אלא אפי' ראהו כיון שהיה כן כי שלא בכוונה הזיקו בעה"ב אבל כשידע דהיינו שהזיקו בכוונה חייב אע"ג דנכנס האחר שלא ברשות ומ"ש במימרא דשניהם ברשות וכו' הזיקו זה את זה חייבים הוזקו פטורים לאו דוקא הוזקו לחוד דאפילו הזיקו נמי אם היה שלא בכוונה פטורים והזיקו שלא בכוונה הוי כהוזקו ולפי זה מתני' דשנים שהיו מהלכין בדרך והזיקו זה את זה פטורין מצינן לאוקמה כפשטה דהוי הזיקו ולא כדדחי רש"י ז"ל דמוקי לה בהוזק ולא דק בלישניה אלא נימא דדק והך הזיקו איירי דהזיקו שלא בכוונה ולכך פטורים והזיקו דחייבים דקאמר רבא בהך מימרא הוי דהזיק בכוונה. ולפי פירוש זה כי אמרינן טעמא דשניהם ברשות או שלא ברשות אבל אחד ברשות וכו' לא קאי אירישא דמימרא דהזיקו זה את זה שהם חייבים דכיון דהזיקו זה את זה בכוונה אפילו שאחד ברשות ואחד שלא ברשות והזיקו ההוא שברשות לשלא ברשות חייב כדאמרינן גבי בעה"ב דהיכא דידע ר"ל דהזיק בכוונה אע"פ שהאחר נכנס שלא ברשות חייב אלא אסיפא דמימרא קאי דקאמר הוזקו זה בזה פטורים והוא הדין הזיקו זה את זה שלא בכוונה ובהא קאמר דהיינו טעמא דשניהם פטורים משום דשניהם שוים אבל אם האחד ברשות והאחד שלא ברשות אותו שלא ברשות חייב אע"ג דהזיק שלא בכוונה וכדאמרו לעיל דכשהוזק בעה"ב חייב אע"פ שהיה שלא בכוונה מפני שנכנס שלא ברשות. זהו דרכו של רבינו ז"ל אבל לרש"י ז"ל דרך אחרת דסובר דפירוש ולא ידע ר"ל שלא ראהו בעה"ב לזה שנכנס שלא ברשות ולכך פטור אבל ידע כלומר דראה אע"פ שהזיק שלא בכוונה חייב דלא שאני לן בנזיקין בין היזק שלא בכוונה להיזק בכוונה והזיקו זה את זה חייבים דקאמר רבא במימרא דשניהם ברשות וכו' הוי בין הזיקו בכוונה בין הזיקו שלא בכוונה והוזקו ממילא לחוד הוא דפטורים. ולפי פירוש זה טעמא דקאמר בגמרא אכולה מימרא קאי אירישא ואסיפא והכי קאמר טעמא דברישא הזיקו זה את זה חייבים ובסיפא פטורים משום דשניהם ברשות אבל האחד ברשות והאחד שלא ברשות ולא ידע ליה ההוא דברשות אז בכל גוונא פטור ההוא דברשות אפי' הזיקו בידים וההוא דשלא ברשות חייב אפילו הזיקו ממילא ולפירושו צריך לדחוק דמתני' דשנים מהלכים ברה"ר והזיקו זה את זה דלאו דוקא הזיקו אלא הוזקו זה בזה ולא דק בלישניה. ודברי הטור בריש הלכות נזקין תמוהים אצלי דמתחלה נראה דנטה לפירוש הרמב"ם שכתב ומיהו דוקא במזיקו במזיד אבל אם בשוגג הזיק בו פטור בעה"ב משמע דמפרש פירוש ידע ולא ידע דהיינו אם הזיקו בכוונה או שלא בכוונה כפירוש רבינו ז"ל ואחרי כן כתב היו שניהם ברשות וכו' אם לא ידעו זה בזה שלא ראו זה את זה פטורים ראו זה את זה

אע"פ שלא כיוונו חייבים וכו' והיינו כפירוש רש"י ז"ל דפירש ידע הוי דראה שנכנס דממאמר לא שנו בדלא ידע וכו' נפקא ליה הא לטור ז"ל גבי שניהם ברשות וכו' דהא דבגמ' מדמה להו א"כ נראה משם דמפרש כפירוש רש"י ז"ל ונמצאו דבריו הראשונים סותרים לאחרונים דצ"ע. ודברי הרמ"ה שכתב הטור ז"ל נראים כפירוש רש"י ז"ל שכתב וכתב הרמ"ה ז"ל דוקא שלא ידע בעה"ב שנכנס בו וכו' משמע בהדיא כפירוש רש"י ז"ל אלא שיש לדקדק בדברי הרמ"ה ז"ל שנראה שהוא מפרש דמאי דקאמר בגמרא לא שני דלא ידע וכו' קאי נמי אבעה"ב שהוזק בו וה"ק לא שנו דהוזק בו בעה"ב חייב ואם הזיקו בעל הבית פטור אלא בשלא ידע בו בעה"ב אבל אם ידע בו בעה"ב אז אם הוזק בו בעה"ב פטור ואם הזיקו חייב ולכך כתב כן הטור בשמו ובסימן תכ"א כתב דהיכא דידע בו בעה"ב דפטור האחר כשהוזק בו וא"כ קשה אמאי אמרה למילתיה אסיפא ולא ארישא דקתני אבל ידע בו בעה"ב אם הזיקו חייב לימא נמי ואם הוזק בו בעה"ב פטור דהיינו רישא דמילתא וטפי הוה ליה למימר למלתיה ארישא מאסיפא. וי"ל דהך הזיקו דחייב בעה"ב כשידע בו הוא אפי' הזיקו שלא בכוונה כפירש"י ז"ל וכיון שכן רבותא אשמעינן טובא דאע"ג דהזיק שלא בכוונה הוא חייב לשלם כיון דידע ביה וכ"ש היכא דהוזק באחר דהאחר פטור ולא מפקינן מיניה ממונא כיון דידע ביה בעה"ב ולא נזהר בו כיון דמהני כ"כ ידע לאפוקי מבעה"ב ממונא ולחייבו היכא דהזיקו אפילו שלא בכוונה:

הלכה יז

ונתזה בקעת וטפחה וכו'. מ"ש רבינו ז"ל שלא ברשות כתב ה"ה י"ל משום דפסק רבינו ז"ל כלישנא בתרא דאמר בפ' המניח דהא דר' יוסי בר חנינא דאמר דחייב בארבעה דברים ופטור מגלות קאי ארישא אבל בסיפא קאמר ואם נכנס ברשות הוי חייב גלות. והרב בעל כ"מ ז"ל בהלכות רוצח פ"ו נתן טעם לדבר. וא"ת כיון דרבינו ז"ל פסק כלישנא דמתני' דרישא א"כ כל הא שקלא וטריא דשקלינן בלישנא קמא דאקשינן מההיא דהזורק אבן לרה"ר והרג הרי זה גולה ומוקמינן לה בסותר את כותלו כו' בדותא היא וליתיה להאי אליבא דלישנא בתרא אלא מתני' כפשטא דאע"ג דשוגג קרוב למזיד הוא גולה ואע"ג דבפ' אלו הן הגולין אמרו על מתני' האי שקלא וטריא כבר כתבו התוס' בפ' המניח דאתי ההיא סוגיא כמאן דמתני ר' יוסי בר חנינא אסיפא אבל מאן דמתני' ארישא אע"ג דהוי קרוב למזיד גולה ואע"ג דבריש פרק אלו הן הגולין דרשינן בשגגה פרט למזיד ומוקי ליה באומר מותר וקרי ליה מזיד משום דאומר מותר ופטור מגלות לא דמי האי קרוב למזיד דמתניתין דהזורק אבן לרשות הרבים להההיא דריש אלו הן הגולין דהתם קרוב למזיד טפי ולכך פטור מגלות אבל (הכא) לא הוי כולי האי קרוב למזיד ולכך גולה זו היא דעת

התוס' ז"ל ואם כן היא דעת רבינו ז"ל קשה כיון דפסק כאן כלישנא בתרא איך פסק כי כל האי שקלא וטריא בפ' ו' מהלכות רוצח. לכך נראה דרבינו ז"ל סובר דכיון דאיתמר סתמא הך סוגיא דפרק אלו הן הגולין משמע דס"ל כדתריץ בגמ' בסותר את כותלו הוי ללישנא בתרא דאם לא כן תקשי ליה מההיא דריש פרק אלו הן הגולין דבשגגה פרט קרוב למזיד דפטור מגלות וא"כ איך קאמר מתני' דחייב גלות גבי זורק אבן לר"ה ואין נראה לו לרבינו ז"ל לחלק בין קרוב למזיד דהכא דקרוב למזיד דהתם וכמו שחלקו התוס' ז"ל אלא תרוייהו שוים לדעת רבינו ז"ל ולכך אפילו ללישנא בתרא בעינן להך שקלא וטריא כי היכי דלא תקשי ליה ההיא דריש פ' אלו הן הגולין והמתרץ שתירץ בסותר את כותלו הוה מצי למימר ולטעמיך תקשי לך ההיא דריש פרק הגולין דאמר בשגגה פרט לקרוב למזיד דפטור מגלות והוצרך רבינו ז"ל לפרש כן כי היכי דליתי סוגיא דפ' אלו הן הגולין דמקשה על מתני' לרה"ר מזיד הוא כך"ע ודלא כתוס' שכתבו דלא אתי אלא ללישנא דמתני לה אסיפא דזה נראה לו דוחק דכיון דקי"ל כלישנא בתרא א"כ הוי סוגיא דגמרא דלא כהלכתא. ומ"מ קשה כיון דרבינו פסק כלישנא בתרא למה לא ביאר דהיכא דנכנס ברשות והוי שוליא דנגרי ומסרהב בו רבו לצאת ולא יצא פטור מגלות אבל אם הוא אחר אם נכנס ברשות ומסרהב בו לצאת יצא ולא חייב גלות וכמו שהוכרחו לומר כן בגמ' להאי לישנא בתרא כדי לתרץ ברייתא אחת שהקשו שם ולא ראיתי לרבינו ז"ל שהזכיר כלל מזה בהל' רוצח וצ"ע. ומ"ש ה"ה ז"ל דהך שלא ברשות הוי אע"ג דלא ידע ליה שאני נגר שרגילים ליכנס אצלו וכו' אפשר דאמר כן לתרץ הקושיא שהקשה ריב"א ז"ל שהוזכרה בדברי התוס' דאם ראהו היה לו להתחייב גלות אע"ג דלא נתן לו רשות ליכנס כדאמרינן גבי נפח דהיכא דלא הוי שוליא דנגרי חייב ואע"ג דהוי כשלא ברשות דהרי מסרהב בו לצאת. ולפ"ז ניחא דכיון דלא ראהו לא דמי להההיא ומכל מקום קרי ברשות משום דהכל רגילים לבא אצלו. והפירוש הראשון שמפרש דידע בו יתרץ לקושיא זו כמו שתירצו שם התוס' יע"ש:

הלכה יט

פטור מכלום. הטור ז"ל כתב בסימן תכ"ב דחייב בנזק מיהא ורבינו ז"ל כתב דפטור מכלום משמע אפילו מנזק משום דלישנא דגמרא מסייעא ליה וכדכתב הרב"י שם יע"ש:

פרק ב

הלכה ב

הכהו על ראשו וצבה וכו'. היינו ודאי שאינו יודע לרקד בי כובי דאם יודע לרקד הרי יש כאן ג"כ שבת שהרי הוא ראוי לרקד ונמצא בטל ממלאכה זו וכמ"ש רבינו ז"ל למטה אלא דלקמן איירי ביודע לרקד ואע"פ שלשון שהרי הוא ראוי לרקד משמע דאיירי בסתם עבד ודאי דאין הדבר כן אלא איירי ביודע לרקד דוקא כדכתיבנא:

הכהו במקום שאינו נראה וכו'. אע"ג דבהך חלוקה נמי מצי לאשכוחי תלת דכשהכהו במקום רואים הרי יש כאן שלשה צער וריפוי ובושת מ"מ נקטינן בהכהו על ראשו וצבה גוונא דתלת משום דניחא ליה למינקט תרוייהו שהדבר שלא במקום רואים והוי כולה לדידיה שלא במקום רואים:

הלכה ד

המגלח שער ראשו של חבירו וכו'. בגמ' פ' החובל (דף פ"ז) אמרו הכא במאי עסקינן כגון שגילחו גילחו מיהדר הדר והיינו בעיין ולדברי רבינו ז"ל קשה דהיה לו להקשות א"כ איך חייב בכולן הרי צער וריפוי ושבת ליכא אע"ג דאמרת דאיכא נזק מ"מ היכי קאמר דחייב בה' דהרי רבינו ז"ל כתב דליכא אלא בושת לבד. וי"ל דאי משום הא לא קשה דאפשר דהיו לו חטטין בראשו וכשגילח לו בתער מכאיבים לו מחמת התער שעבר עליהם וצריך בזה ריפוי וכן שבת אבל רבינו ז"ל שכתב שאין לו אלא בושת איירי שאין לו חטטין בראשו כלל:

שהרי יתחמם ראשו מן הכויה וכו'. נראה דזה פירוש למ"ש בגמ' דאית ליה קרטופאי ברישיה ורש"י ז"ל פירש שיש לו בקעים בקעים חטטים חטטים אבל רבינו ז"ל נראה דמפרש דיש לו מחמת סם זה בהרות בהרות ובקעים בקעים מחמת חמימות והקרטופאי הוא מחמת הסם שלה ולשון הגמרא מורה כפירש"י ז"ל דמשמע שהיו לו מקודם שהניח הסם והסם גרם להכאיב אותם:

הלכה ה

הא למדת שכל המחסר אבר כו'. הטור ז"ל כתב בסימן ת"כ סכו בסם כו' אבל בכל אבר שחסרו כו' ולשון אבל קשה דאדרבה רבינו ז"ל כתב שמהדין הראשון נלמד הא דאבר שחסרו חייב בחמשה דברים. ונראה דלשון הטור כך אע"פ שלמעלה חלקנו דיש דברים שיש חמשה דברים יחד ויש דברים שאין שם אין זה אלא היכא דליכא חסרון אבר אבל היכא דאיכא חסרון אבר ודאי דאית בהו החמשה דברים ואפילו שהפיל השן איכא ביה רפואה בבשר וכמו שאמר דהבשר צריך רפואה:

הלכה ו

אפילו חסרו כשערה מעור בשרו וכו'. תמה על זה ה"ה ז"ל דבפרק החובל (דף פ"ו) איפליגו רב ור' יוחנן גבי חובל בבת קטנה של אחרים דרב סבר דהחבלה היא שלה דלא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד וכן אמר ר"ל ור' יוחנן אמר אפי' פצעה והקשו שם פצעה ס"ד אפי' ר"א לא קא מבעיא ליה אלא חבלה דאפחתה מכספה אבל פצעה דלא אפחתה מכספה לא קא מבעיא ליה ותירץ ר' יוסי בר חנינא שפצעה בפניה ואפחתה מכספה ע"כ, משמע דליכא נזק כשפצעה שלא בפניה וא"כ איך כתב כאן רבינו דבכ"מ של עור איכא נזק וקושיא זו יש לתמוה ביותר על דברי רבינו בפ"ד שכתב החובל בבת קטנה של אחרים אם נזק הפוחת אותה מכספה הרי היא של אב וכן שבת וכו' אבל צער ובושת וריפוי שלה וכן נזק שאינו פוחתה מכספה הרי הוא שלה ע"כ. והשתא יש לתמוה שאם אינו פוחתה מכספה מאי נזק איכא דשיעור נזק שמשערין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ומה שנפחת מחמת המכה ההיא משלם לו וכיון שאין שם פחת מאי נזק איכא וקושיא זו איתא ג"כ בדברי הטור בסי' תכ"ד שכתב שם בלשון רבינו וז"ל ונזק אם נפחתו דמיה בשביל החבלה כגון וכו' אז הוא של אב וכו' ואם (לא) כגון שאין החבלה בפניה אז היא של עצמה משמע דאיכא נזק אע"ג דלא נפחתה מכספה. לכן נ"ל לומר דרבינו ז"ל ובעל הטור חולקים על פירושי שאר המפרשים בגמ' דנראה שהם מפרשים פצעה ס"ד ע"כ לא קא מבעיא ליה וכו' כלומר ס"ד דמאי דאמר ר' יוחנן דפצעה של אב הוי אפילו דלא אפחתה מכספה דליכא בה נזק אלא צער ריפוי ובושת הוא של אביה לכך מקשה דכיון דאין כאן נזק שהוא פחת מכספה אלא צער ריפוי ובושת אמאי הוי של אביה ותירץ ר"י דאיירי דאיכא נזק כגון שפצעה בפניה ועל זה א"ר יוחנן שהוא של אב אבל היכא דליכא נזק דאין שם אלא צער וריפוי ובושת ודאי דהוא שלה אבל רבינו והטור הם מפרשים דמעולם לא עלה על דעת המקשה דצער וריפוי ובושת הוי של אב דודאי אין לאב עסק בהו כלל אלא דיש שני מיני נזק, האחד שפחתה מכספה, והשני אע"פ שאינה פוחתה מכספה שאינו בפניה מ"מ כיון שהוא מום בבשרה שנעשה צלקת נזק מועט מיהא הוי ועל נזק כי הא מתמה גמרא דכיון שאינו פוחתה מכספה אמאי הוי של אביה דאע"ג שזכתה התורה לאב למוכרה או לקדשה נזק כי האי דאינו פוחתה מכספה לא זכתה. ותירצו בדוחק שפצעה בפניה הוא דקאמר דהוי של אב אבל נזק שאינו פוחתה מכספה לא הוי של אב. ואם נתקיימו דברי רבינו מה שכתב כאן דיש נזק אפילו שאינו בפניה הקושיא שהקשה ה"ה לא הויא תיובתיה והתימה עליו למה לא הקשה לו בפ"ד מהלכות אלו שאומר שם בפירוש דיש נזק כשאינו מפחתה מכספה

והוא הפך הנאמר שם בגמ' לפי פירוש המפרשים שפירשתי אבל לפירוש רבינו ניחא. זה נראה לי כוונתו ז"ל:

הלכה יב

הכה את חבירו על אזנו וכו' שהרי אינו ראוי למלאכה כלל. אפשר שכיון למ"ש הרא"ש ז"ל וכתבו הטור בסימן ת"כ דאם היה בעל אומנות וראוי עדיין לאותו אומנות אינו נותן לו דמי כולו אלא רואין כמה נפחתו דמיו ע"כ וזה שכתב שהרי אינו ראוי למלאכה משמע שאם הוא בר אומנות אינו נותן דמי כולו כדברי הרא"ש ז"ל:

הלכה יג

סימא את עינו ולא אמדוהו וכו'. כתב ה"ה ז"ל דכוונת רבינו ז"ל במ"ש נותן לו דמי כולו הוא למעוטי נזק ושבת אבל לא ריפוי וצער ובושת ולא הבינותי דבריו דכפי גירסת התוס' דגרסי ריפוי בהדי צער ובושת וגרסי הכי דנזק ובושת דכל חדא וחדא לא יהבינן ליה דכיון דיהיב דמי כוליה כמאן דקטליה דמי וכו' ריפוי צער ובושת מיהא דכל חדא וחדא יהיב וכו' משמע לפי גירסא זו דנזק ושבת לעולם לא נפקא מינה מידי אי שיימינן ליה ביחד כל החבלות או כל חבלה בפ"ע דכיון דשמין כל אבר ואבר בפ"ע ליכא בזה הך נפקותא כדכתב הרא"ש ז"ל א"כ בין שלא אמדוהו בין שאמדוהו לענין הנזק לא איכפת לן מידי כלל לשום כל חבלה באנפי נפשה או ביחד כולם א"כ כיון דרבינו לא בא כאן אלא למעט הנזק והשבת ולכך כתב דמי כולו למה כתב כאן הואיל ולא אמדוהו ולמטה כתב דאם אמדוהו אין גובין ואם תפס לא מפקינן מיניה הא לענין הנזק והשבת לא איכפת לן בין אמדוהו ללא אמדוהו ולא שייך לומר אם תפס לא מפקינן מיניה כיון דאין חילוק בשומא דבין שישומו יחד כל החבלות ובין שישומו כל אחת בפ"ע הכל אחד והחילוק שיש בין השומא שישומו יחד לכל אחת בפ"ע הוא לענין הריפוי וצער ובושת לבד לפי גירסת התוס' וא"כ כיון שה"ה סובר דמ"ש רבינו נותן דמי כולו לא אתא למעט הנזק והשבת איך הוא מיישב לשון רבינו כפירוש התוס' וכוונת רבינו הוא לענין שומת כל החבלות יחד או כל אחת בפ"ע הא לא נאמר כן אלא לענין הצער וריפוי ובושת כדכתיבנא ואם יש מקום ליישב דברי רבינו כפי פירוש התוס' הוא דנאמר דמ"ש נותן דמי כולו ר"ל ששמין הצער והריפוי והבושת ביחד כל החבלות ובסיפא דאמר אם תפס לא מפקינן מיניה ר"ל ההפרש שיש בין שומת חבלת כל אבר ואבר בפ"ע לענין הצער וריפוי ובושת ולכשישומו כל החבלות יחד דהוי מעט ממה שישומו כל אחת בפ"ע ופירוש דבריו במה שאמר נזק כל אבר ואבר בפ"ע ודמי כולו חסר האברים שכבר חסרו שאין פירוש דמי כולו הראשון כדמי כולו האחרון כמ"ש ה"ה והכוונה לומר שתפס הריפוי וצער ושבת

ובושת של כל אבר בפ"ע וכן הריפוי צער ובושת של כולו כלומר ששמין כל חבלה בפ"ע לא מפקינן מיניה ועם זה הפירוש היה אפשר להסכים דברי רבינו ז"ל עם דברי התוס' אבל באמת כל זה דוחק גדול ועיקר הדבר שכוונת רבינו כפירוש רש"י שסובר דאין שמין לו צער ובושת כיון דיהיב ליה דמי כולו ואפשר אפי' ריפוי בכדי צער ובושת כיון שלא אמדוהו ולזה אמר נותן לו דמי כולו כלומר ולא צער ובושת וריפוי ונזק ושבת בכלל דמי כולו הוא ומ"ש למטה נזק כל אבר ואבר היינו צער וריפוי ובושת של כל אבר ואבר ודמי כולו היינו דמי כולו ממש דנזק ושבת בכלל דמי כולו הוא והשתא הוי דמי כולו שכתב רבינו ז"ל ברישא כמ"ש בסיפא. והראב"ד ז"ל בהשגות מפרש כך ולכך פירש דמ"ש נזק כל אבר וכו' היינו צער ובושת כפירוש רש"י ז"ל וריפוי גריס ליה בהדי נזק ושבת כגירסת רש"י ולכך פירש דהאי נזק שכתב רבינו הוי צער ובושת ותפס על רבינו שכתב הלשון סתום אבל נ"ל שכוונתו כדעת הרא"ש וכפירוש רש"י אע"פ שלשונו סתום קצת:

הלכה יח

אמר לו המזיק וכו'. בפ' החובל אמרו עוד ואי א"ל מייתינא לאסיא דחיקא א"ל אסיא דחיקא עינא עוירא ע"כ. ומדברי הטור נראה דגורס אסיא רחיקא ר"ל ממקום רחוק וכן היא גירסת הרא"ש והכוונה לומר רופא שמוזיל גביה ורבינו לא הזכיר מזה כלל:

הלכה יט

עלו בו צמחים שלא מחמת המכה כו'. הרב בעל כ"מ רצה לקיים הגירסא בדברי רבינו ז"ל דחייב לרפאותו וגורס בברייתא שלא מחמת מכה חייב לרפאותו ואינו נותן לו דמי שבתו. ויש להקשות על גירסתו כיון דת"ק מקיש שבת לריפוי בעלו בו צמחים מחמת מכה דאע"ג דלא נתנה מכה לאגר יתירא משום דתנא קרא גבי ריפוי מחייב ליה ושבת מקיש לריפוי כדאיתא שם בגמ' ולכל מחייב ליה בשבת א"כ גם בשלא מחמת מכה כיון דפטריה קרא משבת משום דכתיב רק פטריה מריפוי דאיתקשו להדדי. וע"ק לפירושו וגירסתו א"כ מתני' דקאמר אם מחמת המכה חייב שלא מחמת המכה פטור דע"כ האי פטור בריפוי הוא דשבת עדיין לא הוזכר במשנה כמאן אתיא הא לת"ק בשלא מחמת מכה בריפוי מיהא חייב ור' יהודה מודה בהא ואי רבנן בתראי הא לדידהו אפי' מחמת מכה פטור לריפוי. וע"ק מ"ש שאינו גורס בברייתא יכול יהא חייב לרפאותו דבהי ברייתא קאמר אי ברייתא קמייתא לא גרסינן בה לכלהו אלא יכול אפי' שלא צמחה מחמת המכה ולפי גירסא זו מאי מפרש פירוש של רבינו ז"ל דהיינו לענין השבת לבד בלי שינוי גירסא ואי בברייתא דעבר על דברי רופא ע"כ בההיא ברייתא גרסינן יכול יהא

חייב לרפאותו שכ"כ רבינו למטה דאינו חייב לרפאותו וכמו שחילק הוא עצמו דשאני עובר על דברי רופא דאינו חייב לרפאותו אבל היכא דהרופא לא הזהירו חייב לרפאותו א"כ נמצאו כל דברי הרב בכ"מ ז"ל תמוהים ודברי ה"ה ז"ל עיקר. ומה שהקשה לפי גירסת ה"ה ז"ל בדברי רבינו ז"ל דלמאי איצטריך לכתוב עבר על דברי רופא קושיא זו איתא בדברי הטור ז"ל סימן ת"כ והוא ז"ל תירץ שם דתנא והדר מפרש ומספיק זה ג"כ לדברי רבינו ז"ל אלא דמ"מ שינויא דחיקא הוא לכך נראה לומר דאתא לאשמועינן דלא תימא דוקא עבר על דברי רופא בדברים הפשוטים שהם מיני מתיקה שקשים למכה דאז מיקרי פושע אבל אם עבר על מילתא דלא פשיטא כולי האי לא מיקרי פושע וחייב לרפאותו קמ"ל דבכל גוונא דעבר על דברי רופא אינו חייב לרפאותו ולכך לא כתב רבינו ז"ל עבר על דברי רופא כגון שאכל מיני מתיקה כלשון הברייתא אלא עבר על דברי רופא סתמא להודיענו דבכל גוונא שעבר על דבריו אינו חייב לרפאותו ותירוץ זה גם כן עולה לדברי הטור ז"ל דשניהם דעת אחת:

פרק ג

הלכה א

כיצד משערין את הבושת וכו'. הרא"ש ז"ל בפסקיו בפרק החובל תמה על הרי"ף דכיון דמוקמינן בגמרא מתני' דהכל לפי המבייש וכו' כר"ש רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם עניים כפחותים שבהם למה לא הזכיר הרי"ף ז"ל בפסקיו סברת ר"ש דמשמע דהלכתא כוותיה כיון דסתם מתני' מתוקמא אליביה ותירץ דסמך אמתניתין דלקמן דקאמר הכל לפי כבודו וכו' ומסיק דלקולא קאמר ור"ע קאמר עלה אפי' עניים שבישראל רואים אותם כאילו הם בני חורין וכו' אלמא דלעשיר משערינן כבני חורין שירדו מנכסיהם וכו' זה לא שייך לדעת רבינו ז"ל שהוא לא הזכיר משנה דלקמן כי היכי דמשמע מיניה דשיעור ארבע מאות זוז הוי כשיעור בני חורין שירדו מנכסיהם וא"כ צריך טעם למה לא הזכיר דברי ר"ש דלכאורה נראה דברי רבינו ז"ל כדברי ר' יהודה שאמר בגמ' הגדול לפי גודלו והקטן לפי קטנו וא"כ קשה עליו דאמאי לא פסק כסתם משנה דאתיא כר' שמעון וצ"ע:

הלכה ב

המבייש את הערום וכו'. פשוט הוא דדברי רבינו ז"ל הם כמו שפירשם ה"ה ז"ל דלא כתוס' ז"ל דאל"כ מאי מבייש את הערום דקאמר דאי הפשיטו לא שייך הפשיט את הערום ומאי פטור שייך לומר ביה כיון דענינה לא שייך לכך אלא ודאי ע"כ דהאי בושת

הוי שרקק בו או סטרו ואפי' הכי פטור. לכך יש לתמוה על הרב"י שכתב בסימן ת"כ בח"מ דמ"ש ה"ה ז"ל אינו מוכרח בדברי רבינו דהכרח הוא לומר כן כדכתיבנא. עוד כתב שם וכיון דאפוקי ממונא הוא נקטינן כדעת ר"י והרשב"א ז"ל וגם זה תימה דאדרבה כדברי רש"י ורבינו ז"ל הוה לן למינקט דהם פוטרים אותו מבושת אפי' סטרו ורקק בו ודלא כר"י שמחייבו דכל ספקא דממונא אזלינן לקולא לנתבע. ואולי יש ט"ס בדברי הרב"י ז"ל וצ"ל דנקטינן כרש"י והרמב"ם ז"ל:

הלכה ג

המבייש את הישן חייב בבושת וכו'. כתב ה"ה ז"ל דבעיין לא איפשיטא בגמרא ותימה דהא לפי המסקנא אמרו והא תניא רבי אומר חרש יש לו בושת שוטה אין לו בושת קטן פעמים יש לו פעמים אין לו הא דמכלמי ליה ומיכלם הא דמכלמי ליה ולא מיכלם ע"כ. משמע דטעמא משום כסופא מהך ברייתא ולא משום זילותא דאי משום זילותא או בושת משפחה אפילו שהקטן לא מכלמי ליה ומיכלם יהא חייב משום בושת משפחה או זילותא וא"כ איפשיטא בעיין מהך ברייתא וכ"כ הר"א ז"ל בפסקיו וכ"כ התוס' ז"ל וז"ל דמסיק משום כיסופא דידיה משמע דבעיין איפשיטא ואפי' נאמר דרבינו ז"ל לא גריס הך והתניא אכתי קשה דלמטה גבי קטן שאינו נכלם אמאי כתב פטור סתמא ולא כתב כמ"ש גבי ביישו ישן ומת דאם תפס לא מפקינן מיניה משום ספיקא דבעיא הא בעיא נמי התם איתא דאי טעמא משום זילותא או משום בושת משפחה אפי' קטן דאי מכלמי ליה לא מיכלם יש לו בושת. ונ"ל להליץ בעד רבינו ז"ל שמפני שבגמ' במסקנא לא אמרו נפשוט בעיין דמשום זילותא מכח ברייתא דוהתניא דעדיין הבעיא לא נפשטה והוא מפרש דהבעיין בעי אי משום כיסופא דוקא הוי טעמא ולכך היכא דביישו ישן ומת פטור או דילמא משום זילותא נמי איכא בושת כלומר היכא דאיכא חד מינייהו או כיסופא או זילותא איכא בושת ופשיט מקטן דודאי משום זילותא או בושת משפחה נמי איכא בושת דאי לאו הכי ליכא טעמא לחיובא בקטן כלל בשלמא אי אמרת משום זילותא או בושת משפחה איכא למימר דהיינו טעמא דחיוב בקטן אע"ג דלא הוי טעמא ברירא כולי האי דכיון דהוא קטן אין בזה בושת משפחה כלל ולא זילותא מ"מ אמרינן דטעמא דברייתא הוי האי משום דלא אשכחנא לה טעמא אחרינא אבל אי אמר משום כיסופא ולא משום בושת משפחה או זילותא האי ליכא בקטן כלל ותירץ דלעולם טעמא משום כיסופא לחוד ולא משום זילותא והאי קטן הוא דמכלמי ליה ומיכלם והשתא בקטן דלא מיכלם נאמר דטעמא דפטורא משום דלית ליה כיסופא ואפי' חיישינן לזילותא ליכא ביה זילותא או בושת משפחה כיון דהוא קטן וכיון דאית ליה השתא טעמא דברייתא משום

כיסופא לא דחקינן נפשין לומר דבקטן איכא זילותא או בושת משפחה דאי הוה אמרינן הכי מעיקרא הוה משום דלא הוה טעמא אחרינא בברייתא וכיון שכן לא איפשיטא בעיין השתא נמי תבעי לן אי טעמא משום זילותא וקטן דלא מכלמי ליה ליכא ביה זילותא ולא בושת משפחה. אי נמי י"ל דהבעיא היא אי טעמא משום כיסופא ולא משום זילותא או משום זילותא או בושת משפחה ולא משום כיסופא ופשיט ליה מקטן דהוי משום זילותא ותריץ המתרץ דאירי בקטן דמכלמי ליה ומיכלם והשתא אכתי בעיא בדוכתא קיימא דאפי' דאמרינן דטעמא משום זילותא או בושת משפחה צריך שיהיה הקטן דמכלמי ליה ומיכלם ואז איכא בושת למשפחה כיון שמביישין לקטן שהוא גדול כל כך דמכלמי ליה ומיכלם ואז איכא בושת למשפחה כיון שמביישין לקטן שהוא גדול כל כך דמכלמי ליה ומיכלם אבל קטן דלא מכלמי ליה ליכא זילותא ולא בושת למשפחה או דילמא טעמא לא הוי משום זילותא או בושת משפחה אלא משום כיסופא דידיה ולכך בעינן דמכלמי ליה ומיכלם וא"כ נשארה הבעיא בלי פשיטות ונתקיימו דברי רבינו ז"ל:

הלכה ד

המבייש את הגר. הכי משמע התם בסוגיא דטעמא דר"י דאמר דעבד אין לו בושת הוא משום דאמר קרא אחיו ועבד לאו אחיו הוא ואמר שם בסוגיא ולטעמיך תקשי לך גר לדברי הכל כלומר דאפילו לרבי מקרי אחיו וא"כ ודאי דאית ליה בושת לכ"ע:

הלכה ט

קבץ אצבעותיו וכו'. היינו פירוש סנוקרת והיא דומה לבעיטה וארכובה שהכל הוא בגופו אבל לפירוש רש"י דהוי אוכף החמור לא הוי דומיא דאינך ולכך כתב ה"ה ז"ל דפירוש רבינו ז"ל נכון:

פרק ד

הלכה א

ונזק וצער לאשה וכו'. כתב רש"י ז"ל דהאי נזק הוי כחבלה ודינו קצוב בכתובות כלומר דאם הוא בסתר שני חלקים לה ואחד לו וההפך בגלוי. וה"ה ז"ל כתב דרבינו נראה לו דכיון דברייתא סתמא מיתניא משמע דכל נזק הוי לאשה כפשטא דברייתא. וקשה דרש"י ז"ל למה הוכרח לפרש כן הא בפרק שור שנגח ד' וה' (דף מ"ג) אוקמוה הך ברייתא בגרושה וכיון שכן ראוי הוא שיהיה הנזק והצער לה דאפילו הולדות פריך שם בגמ' דלהוי שלה אי לאו דאיכא קרא דמשמע דאפי' בעל בזנות הוי דמי ולדות שלו: גם לרב המגיד קשה דמה הכרח הוא לרבינו ז"ל לומר דבנשואה הוי הכל שלה משום

דברייתא סתמא מיתניא ופשטה משמע דכל הנזק שלה הויא הא אוקימנא לה בגרושה וא"כ דוקא משום דהוי גרושה הוי כל הנזק שלה אבל נשואה לעולם דדינה כמו שקצוב בכתובות. ונראה לומר דאע"ג דברייתא מוקמינן לה בגרושה היינו לאוקמי סיפא דאין האשה נותנת ליורשיה דאמאי לא ירית לה בעל אבל רישא דנזק וצער לאשה בכל גוונא הוי בין בנשואה בין בגרושה אלא דינא דסיפא בגרושה בלחוד היא תדע לך דאמאי לא תני רישא דיני דריפוי ושבת ואע"ג דהתוס' תירצו דאורחא דמילתא דליכא בה ריפוי ושבת מ"מ לרש"י ולרבינו ז"ל לא נראה לתרץ כן אלא טעמא משום דריפוי ושבת הוי הכל לבעל דשבת הוי המלאכה שלו וריפוי הוא חייב לרפאותה ולכך לא תני אלא מילתא דהוי לאשה דהיינו נזק וצער וא"כ ע"כ איירי בנשואה ולרבינו תני נזק וצער דהכל לאשה אבל ריפוי ושבת אין לה כלל בהם ולרש"י ז"ל תני צער דהוי שלה וכן נזק דיש לה חלק בה משא"כ בריפוי דריפוי הוא של בעל לבדו מפני שעליו היה מוטל לרפאותה כשחלתה וכן השבת הוי הכל לבעל מפני שמעשה ידיה שלו והא דלא תני בושת בברייתא משום דאתיא כר"ש דנתכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור דאע"ג דרבי ז"ל לא פסק כר"ש בהא דבושת כדכתיבנא לעיל מ"מ לא כתב דין הבושת מפני שנמשך אחר לשון הברייתא ודינו הוא כמו שפסק לקמן דאם הוא בגלוי שני חלקים לו ואחד לה וההפך בסתר:

הלכה ב

וכיצד משערין דמי הולדות וכו'. נ"ל טעם לרבינו ז"ל דמאי דפסיק כרבה משום דלרב חסדא קשה ההיא סוגיא דפרק שור שנגח ד' וה' שהקשו שם גרושה נמי תפלוג בדמי ולדות כלומר דכיון דהיא גרושה היה ראוי שיהיו דמי ולדות ג"כ שלה והקשו שם התוס' דאטו ולדות צררי נינהו דזכי בהו דהכי פריך לקמן דבעל גופיה לא הוה זכי בהו וכו' והיינו סברא דר"ח וכיון דבגמ' פריך סתמא תפלוג נמי משמע דסוגיא דעלמא אזלא כרבה דלית ליה ההיא סברא דר"ח ומ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל לתת טעם למה פסק רבינו כרבה משום דברייתא דאין הבעל משמע דלא כוותיה נראה שכוונתו משום דברייתא איירי אפי' בחבל אחר מיתת הבעל וכיון שכן לר"ח כשחבל אחר מיתת הבעל אינו משלם החובל כלומר ואע"ג דלרבה נמי איירי כשחבל אחר מיתת הבעל הויא ברייתא תיובתיה מ"מ הא קאמר תני זכתה ובהכי ניחא אבל לר"ח אין החובל משלם כלל בדליתיה לבעל וזו היא כוונתו של הכ"מ ז"ל לדעת דברי ר"ח דודאי אי מוקמינן ברייתא בשחבל בחיי הבעל שפיר קאמר דיתן ליורשיו דכיון שנתחייב הבעל איכא למימר דמוריש הבעל ליורשיו מ"מ אצלי קשה דהיכי אמר ליה דרב חסדא ליתיה לבעל קאמר דאע"ג דאיכא יורשים כיון דליכא בעל אין החובל חייב א"כ היכי אמרינן שם בגמ' גבי

ברייתא בת ישראל שנשאת לגר לרב חסדא מי לימא תנאי היא ואיך אפשר לומר כן אמאי תני נשאת לגר אפי' נשאת לישראל איכא פלוגתא דמאן דאית ליה דר"ח פטור כיון דחייב אחר מיתת הבעל ומאן דלית ליה דר"ח מחייב בשלמא אי אמרת דכיון דאיכא יורשים אע"ג דחבל לאחר מיתת הבעל חייב ניחא דנקט נשאת לגר משום דאם נשאת לישראל אין לך אדם בישראל שאין לו גואל וכיון שיש לו יורשים ליכא מאן דפטר:

הלכה ה

הנוגף את האשה ויצאו ילדיה ומתה וכו'. ה"ה ז"ל כתב כאן דרבינו ז"ל פסק בהלכות רוצח כר"ש ואע"ג דבפ"י מהלכות נזקי ממון כתב דפסק רבינו ז"ל דלא כר"ש גבי שור שנתכוין להרוג את ראובן והרג את שמעון כבר כתבתי לעיל ליישב זה ומ"מ נראה דעת ה"ה ז"ל כדכתיבנא דכוונת רבינו ז"ל לפסוק כר"ש ודלא כהרב בעל כ"מ שכתב בפ"ד מהל' רוצח במסקנא דרבינו ז"ל פוסק כרבנן וכבר דחיתי דבריו למעלה ומה שהקשה שם דלמה נקט רבינו ז"ל לפיכך הזורק אבן לתוך עדה מישראל אינה קושיא דהיינו ממש גוונא דגמ' דקאי ראובן ושמעון ואמר לחד מינייהו וכן הם דברי רבינו ז"ל הזורק אבן לתוך עדה משמע אע"ג דיודע העומדים שם ונתכוון לאחד מהם יהיה מי שיהיה והוי כאילו ראובן ושמעון עומדים שם ונתכוון לאחד מהם יהיה מי שיהיה וגוונא אחרינא דהיינו כסבר ראובן והיה שמעון היינו שהתחיל בתחילת דבריו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור וא"כ שפיר פסק רבינו ז"ל כר"ש ומטעמו של ה"ה ז"ל. אלא שעדיין אני תמיה על דברי ה"ה ז"ל שכתב שרבינו ז"ל פסק כחזקיה בחדא דאין חילוק בין שוגג למזיד ובאידך דאין חילוק בין מתכוון לשאינו מתכוון כרבי דאמר בהנשרפין דחייב ממון דלא כחזקיה דהא בפ"ד מהל' רוצח כתב פטור מן המיתה ומן התשלומין והיינו דלא כרבי דלרבי חייב בתשלומין מקרא דונתת נפש תחת נפש:

הלכה יא

ואינו נותן לו דמי עינו וכו'. בפ"ה מהל' עבדים כתב רבינו ז"ל המפיל שן עבדו וסימא את עינו וכו' ונותן לו דמי עינו ותירץ הרב בעל כ"מ שם בתירוץ ב' כדי שלא יקשה על מ"ש כאן דנותן דהתם ר"ל דאם תפס דמי עינו לא מפקינן מיניה ולא הוצרך רבינו ז"ל לפרש שסמך על מ"ש כאן ועל זה הדרך יש לתרץ מ"ש רבינו ז"ל בפי"א מהל' נזקי ממון מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס דהוקשה לה"ה דכפי משנה אחרונה אין לו קנס דהוא מעוכב גט שחרור והניח הדבר בצ"ע דיש לפרש דההוא נותן אם תפס רבו חצי קנס ולא הוצרך רבינו ז"ל לפרש משום דסמך על מ"ש כאן דהוי בעיא דלא איפשיטא

במעוכב גט שחרור וכבר נודע דמי שחציו בן חורין והוא מעוכב גט שחרור דכופין את רבו לשחררו כדכתב רבינו ז"ל בהל' עבדים:

הלכה יב

מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'. כתב הטור ז"ל בסימן תכ"ד אם בעלים בני כפיה שיכולין לכפותו ולשחרר חבלתו לעצמו. וקשה דכיון דהוא מעוכב גט שחרור הוי בעיא דלא איפשיטא אי הוי לרב או לא דהא בגמרא מדמי ההיא דמפיל שן עבדו וכו' דמינה משמע כדכתב ה"ה ז"ל דאי אין לו קנס אין לו נזק וכיון דלגבי קנס סלקא בתיקו הוא הדין גבי נזק וכן הוא דעת הראב"ד בהשגות וכתב שכותבין הרשאה זה לזה וגובין ודברי הטור והרא"ש ז"ל תמוהים ולא עוד אלא שכתב הטור ז"ל שדעת הר"א ז"ל כדעת הרא"ש ואינו כן אלא דעתו בהשגות כדכתיבנא:

או שנגחו שור וכו'. קשה טובא דבפרק השולח אמרו דהאי מימרא ליתא לרבא דאמר דהיכא דהכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור דאין לו אלא דמי שבתו משום דהאי נגחו שור ע"כ איירי דלא כליא קרנא והיינו בגוונא דכתיבנא וכיון דלא משכחת לה אלא בכה"ג הא לרבא אינו משלם נזק בכה"ג אלא בושת ושבת בשור ליכא א"כ לא משכחת האי דינא דנגחו שור גבי מי שחציו עבד וחציו בן חורין שיהא ביום שלו לעצמו וביום של רבו לרבו וכיון דרבינו ז"ל פסק בריש פ"ב מהלכות אלו כרבא גבי הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור שכתב שם ריש פ"ב ואין שם נזק והיינו כרבא וכדכתב ה"ה איך פסק כאן האי דינא דנגחו שור. ונראה לתרץ ולומר עם קושיא אחרת שנעורר בדבריו דכיון דאית ליה דאיכא נזק בלא פחיתת כסף כמה שכתב בפ"ב וכ"כ לקמן וכן נזק שאינו פוחתה מכספה הרי הוא שלו א"כ אמאי לא מוקי הא דנגחו שור בנזק כי האי דאין לו פחיתת כסף ולא כליא קרנא וכגון שחסר שערה משער בשרו ובכה"ג חייב השור דנזק הוא וכיון דאין בו פחת כסף לא הוי כליא קרנא ושפיר הוי יום של עבד לעבד ויום של רבו לרבו. לכך נראה לתרץ עם קושיא זו קושיא קמייתא דודאי מצי לאוקומי בכה"ג האי מילתא דנגחו שור ומ"ש בפ' השולח והיכי דמי לא כליא קרנא כגון שהכהו על ידו כו' הוא מבעל המימרא הראשונה שאמר נגחו שור אם ביום של רבו כו' איהו גופיה קאמר דגוונא הוי כגון שהכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור וה"ה דהוה מצי למימר דאיירי בגוונא דכתיבנא לעיל כגון שקרע את העור אלא קאמר הכי דמשמע ליה דכלהו שוים וחדא מינייהו נקט ולהכי פריך גמרא דהא דנקט הניחא לאביי אלא לרבא לא משכחת להך גוונא ותירץ דהך גוונא משכחת לה בהכהו אדם אי נמי לרבא לא ס"ל הך גוונא דמימרא אבל דינא דנגחו שור שפיר אית ליה לרבא דמשכחת לה כגוונא דכתיבנא שחסר מעור

כשערה ולהכי רבינו פסק ההיא דנגחו שור והוי בגוונא דאית ביה נזק דלא כליא קרנא. זה נ"ל להליץ בעד רבינו ומ"מ סתם הדברים יותר מדאי ועדיין צ"ע ומהר"ר לוי ן' חביב ז"ל בפסקיו עמד על לשון זה יע"ש:

הלכה יד

וכן שבתה של אב וכו'. הטור ז"ל בח"מ סימן תכ"ד הבין דבריו ז"ל בסמוכים על שלחנו וא"א לומר כן דא"כ אמאי הוי שבתה של אב הא אמרינן בפרק החובל דכיון דהאי גברא אינו מקפיד והם סמוכים על שלחנו הם שלה וקטנים יעשה להם סגולה וע"ק דא"כ היכי קאמר לקמיה וכן החובל בבתו משלם צער וריפוי ושבת הא אי סמוכים על שלחנו כתב רבינו לקמן דהוא פטור מהכל אלא ודאי עיקרן של דברים כמ"ש ה"ה ז"ל לקמן ודברי רבינו ודאי באינן סמוכים על שלחנו ומ"ש רבינו שבתה של אב היינו אחר שתהא נזונית המותר הוא של אב וכמ"ש בגמ' להעדפה ומ"ש שמעשה ידיה של אב היינו העודף על מזונותיה:

וכן החובל בבתו וכו'. כתב ה"ה ז"ל על השגת הר"א ז"ל דאמר אינו חייב נראה דהוא ט"ס דהבא על בתו פטור בלאו הכי משום דמחייב בנפשו אלא עיקר הנוסחא היא אינו שלה ור"ל אם בא עליה אחר. וקשה לפירוש זה דבחלוקה קמייתא היה לו להר"א ז"ל להשיגו במ"ש אבל צער ובושת וריפוי שלה שם היה לו להשיגו דלא בכל בושת דבאונס ופתוי הבושת של אב דשם היה מקום הראוי להשיג דאיירי בחבל בה אחר דומיא דאחר:

הלכה טז

בד"א כשחבלו בה וכו'. כתב ה"ה ויש קצת ראיה ממזיק את אשתו בתשמיש המטה שהוא חייב ולא חלקו, כלומר דאמר סתמא חייב בכל נזקיה דמשמע בושת ונזק ולא חלקו שם לומר דדוקא חלקה המגיע לה דהיינו שליש בגלוי ושני שלישים בסתר דהוא חייב לה משמע דחייב לה הכל:

הלכה יט

והן אוכלים פירותיהם עד שיגדילו. הטור ז"ל כתב נוסחא בדברי רבינו ז"ל והאב אוכל פירות עד שיגדילו וכתב שם הרב"י ז"ל שהיא גירסא נכונה ונראה דהר"א ז"ל היה לו מציאות הגירסא הכתובה בספרינו ומפני כן כתב בהשגות אפי' מציאתם שלו היא כלומר איך אפשר לומר דהם אוכלים הפירות הא אפילו המציאה שלהם היא של אב א"כ כ"ש פירות נכסיהם שהוא של אב. ויש להקשות על זה דהא בפרק החובל אמרו דמציאה שאני דהוי רווחא דקאתי ליה מעלמא דלית להו צערא דגופייהו בגווה קפיד אבל חבלה דאית להו צערא בגופייהו ומעלמא קאתי לא קפיד וא"כ אע"ג דמציאה הוי

של אב ראוי הוא שזה יהיה שלהם משום דלא קפיד האב על זה כיון דאתי להו האי רווחא מחמת צער שבגופם לא קפיד. ונראה לתרץ דכוונת הראב"ד ז"ל לומר דאע"ג דמחיל להו היינו הקרן עצמו משום דאתי להו מחמת צערא אבל הפירות ודאי דלא מחיל להו דלא גרע ממציאה ואין זה מוכרח כל כך להשיג על רבינו ז"ל. והרב ב"י ז"ל שכתב שהגרסא הנכונה היא שהאב אוכל פירות לא ידעתי טעמו דהר"א ז"ל נראה דהיה לו הגירסא בדברי רבינו ז"ל כדכתיבנא ויש טעם נכון לגירסתנו דשאני הכא ממציאה מהטעם האמור בגמרא ואין קושייתו של הר"א ז"ל מוכרחת כ"כ כדכתיבנא:

הלכה כב

הרי שהניח גחלת על לב עבדו וכו'. הר"א ז"ל כתב בהשגות הניח גחלת כו', כפות. עוד כתב של חבירו, בפני חבירו ע"כ. כלומר שהוא מפרש כפירוש התוס' ז"ל דהיינו שהעבד כפות וחבירו לפניו דהיה לו לסלק הגחלת מעל עבדו וכיון דלא חש לסלקה איהו דאפסיד אנפשיה ואע"ג דהתוס' ז"ל מפרשים הבעיא לענין נזקים הר"א ז"ל מפרשה לענין מיתה ועיין בנמוקי יוסף כי שם האריך בפירושים אלו:

פרק ה

הלכה ו

הודה החובל שהוא חבל משלם חמשה דברים כו' אבל אם לא היו שם עדים וכו'. הרב המגיד ז"ל האריך להקשות על רבינו ז"ל מכח הסוגיא ויש לדקדק בדבריו במאי דתירץ כשהקשה מסוגיא דהחובל דאדם באדם דגבי דברים שהזכיר הרב שהן ממון קא פריך כלומר מפני שבאדם באדם איכא בושת וריפוי ושבת שהם ממון ולא דנינן להו לכך פריך מינייהו דנעביד שליחותייהו וקשה על תירוץ זה דבתר הכי אמרו שם והרי בושת ופגם דשכיח נעביד שליחותייהו ופגם היינו נזק דלדברי רבינו ז"ל הוי קנסא וכמ"ש הוא עצמו לקמן א"כ מאי פריך מיניה ואפשר דלאו דוקא פגם דלאשגרת לישן נקטיה ועיקר הקושיא מבושת אי נמי דברוב דברים כי קא עבדינן שליחותייהו במלתא דשכיחא וכו' אפשר דהדר מתירוצא דשני כי קא עבדינן שליחותייהו בממונא בקנסא לא עבדינן אלא הכי קאמר בכל גוונא עבדינן שליחותייהו בין בקנסא בין בממונא והיינו דוקא היכא דשכיח אבל לא שכיח לא ולהכי פריך דבושת ופגם אע"ג דפגם הוי קנסא הרי שכיח ונעביד שליחותייהו. עוד כתב ואולי נגרר אחר מה שאמר בפ' כיצד הרגל וכו', נראה דהוא ט"ס וצ"ל דהמניח דאמר שם בתחילתו שלח ליה לר"נ לרב חסדא וכו' שלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגבית בבבל, וקשה על זה דא"כ איך יתרץ רבינו ז"ל מה שאמר

בפ' החובל (דף פ"ד) אמרי ה"נ דהא רב פפא אגבי ארבע מאה זוזי לבושת והקשו שם הא ליתיה לדר"פ וכו' ושלח ליה חסדא חסדא קנסא קמגבית בבבל והיכי קרי קנסא לבושת דלדברי רבינו ז"ל הוי ממון וא"כ אמאי קרי ליה קנסא ואולי זו היא כוונת ה"ה ז"ל במ"ש ואין זו ראיה שאינו קנס לענין הודאה וכו' כדאיתא בפ' החובל במ"ש כדאיתא בפ' החובל לא רמז לבד דהדין שאין דנין בבבל דלא שכיח איתיה התם אלא הכוונה לומר ע"כ התם מוכח דמ"ש קנסא קמגבית בבבל הוי משום דלא שכיח קרי ליה קנס דהא אמרו שם לשון זה גבי בושת ובושת אפי' רבינו ז"ל מודה שהוא ממון א"כ נראה ודאי דלא קרי קנס אלא משום דלא שכיח כדכתיבנא:

הלכה ט

אינו דומה מזיק וכו' שהמזיק ממון חבירו וכו'. אע"ג דבהל' תשובה פ"ב כתב רבינו ז"ל דהגוזל את חבירו אינו מתכפר לו אלא אם ירצה לנגזל ויפייס אותו אע"פ שהשיב לו הגזילה. י"ל דשאני גזלן דנתהנה מאותה עבירה ועוד שציער הרבה לנגזל שלקח ממנו בעל כרחו אבל מזיק הממון שלא נתהנה מהיזק ההוא אלא שהזיק לו ולמזיק לא באה הנאה ממנו לא נצטער כל כך הניזק כמו הנגזל כיון ששלם לו היזקו די ולכך כתב רבינו ז"ל כאן שנתכפר לו מיד משא"כ בנגזל כדכתיבנא:

פרק ו

הלכה ג

והזיק אחד מהם שלא בכוונה כו'. בהשגות א"א דין זה אינו מחוור וכו'. כוונתו לפרש ידע ביה האמור בגמרא כפירוש רש"י ז"ל דהוי ידיעה ממש ופליג על רבינו ז"ל בתרתי חדא במאי דקאמר דשניהם ברשות אע"ג דידעו זה בזה כיון דהיה שלא בכוונה פטור הוא סובר דכיון דידעו זה בזה חייבים דמאי דאמרו בגמרא דבעל הבית שהזיק לנכנס פטור היינו משום דלא ידע ביה בנכנס אבל אם ידע בנכנס אע"ג דהזיקו שלא בכוונה חייב וא"כ ה"ה היכא דשניהם ברשות והיכא דשניהם שלא ברשות סובר רבינו ז"ל דאפילו ידעו זה בזה כיון שלא הזיקו בכוונה פטורים ומאי דאיתמר בגמ' דהיכא דהזיק הנכנס לבעה"ב אע"ג דלא ידע ביה דהיינו שלא היה בכוונה חייב היינו מפני שבעל הבית היה ברשות והוא שלא ברשות וכיון שבא ברשותו ראוי שישלם לו אפילו שהזיק לו שלא בכוונה אבל כששניהם ברשות או שניהם שלא ברשות אז בעינן שיזיק בכוונה כדי שיתחייב. זה דעת רבינו ז"ל אבל לדעת הר"א ז"ל דכי היכי דהזיק הנכנס לחצר בעה"ב לבעה"ב הוא חייב אע"ג דלא ידע ביה דהיינו שלא ידע ביה כלל לפי פירוש הר"א ז"ל כדכתיבנא

הכי נמי היכא דהוו שניהם שלא ברשות והזיקו זה לזה אפילו דלא ידעו זה מזה כלל חייבים וזהו שכתב בהשגות או שלא ברשות ולא ידע ביה כלומר דאע"ג דהכא דשניהם ברשות בעינן ידע ביה היכא דשניהם שלא ברשות לא בעינן ידיעה כלל לחייבם:

הלכה ה

הרי שמילא חצר וכו'. מה שהשיג בכאן הר"א ז"ל על רבינו וכתב דהיינו כשלא נתן לו רשות אזיל לטעמיה דהוא סובר דכיון דידע ביה אפילו ששבר שלא בכוונה חייב וא"כ כיון שנתן לו רשות הרי ידע ביה ואע"פ שלא הזיק בכוונה חייב ולכך כתב דלא משכחת לה אלא כשלא נתן לו רשות אלא להכניס לבד ולא למלאות כל החצר דיכול לומר לא נתתי לך רשות שתמלא כל החצר ולא אוכל לעבור ומזה לא ידעתי שתמלא כל החצר והטור ח"מ סימן שע"ט הסכים לדברי הר"א ז"ל נראה שהוא סובר כפירוש רש"י ז"ל ואע"פ שדקדקתי לעיל שבסימן שע"ח כתב בתחילת דבריו שמורה כדברי רבינו ז"ל שכתב שם ומיהו דוקא במזיד אבל בשוגג וכו' יש לומר דקרי שוגג דלא ידע ביה כלל אבל אי ידע לא הוי שוגג וה"ה ז"ל כתב על דברי הר"א ז"ל ונכון הוא. נראה דפליג על רבינו ז"ל ויש לדקדק עליו א"כ למה לא הזכיר כן למעלה כשהזכיר דעת רבינו ז"ל והר"א ז"ל בפירוש לא ידע ליה האמור בגמ' שדעתו מסכים לדעת הראב"ד ז"ל דלפי הנראה תליא בההיא כדכתיבנא:

הלכה ו

שור שעלה כו'. כתב ה"ה ז"ל מ"ש ברשות המזיק לומר דאי ברשות העליון ודאי לא כלומר דאי ברשות המזיק ודאי שאם בא הניזק ושמט את שורו מלמטה והמית לעליון של מזיק דחייב משום דיאמר לו המזיק למה נכנס שורך ברשותי כדי ששורי יזיק אותו וא"כ כיון שנכנס שלא ברשות ואתה שמטת התחתון ומת שורי אתה חייב לשלם לי. והרב ב"י בח"מ סימן שפ"ג כתב דאע"פ שנכנס ברשות המזיק מדעתו מ"מ חייב הניזק אם המית לשור המזיק דהרב אזיל לטעמיה דפוטר המזיק ברשות אע"פ שהניזק הכניס שם כלום מדעתו ועל פי זה ביאר דברי ה"ה ז"ל ואינו מוכרח דכאן אפשר לפרשם בגוונא דכתיבנא דפשט דבריו איירי שנכנס שם שלא ברשות:

הלכה ח

היה בעל הקורה ראשון ובעל החבית אחרון ונשברה החבית בקורה פטור ואם עמד בעל הקורה לנוח מכובד משאו חייב ואם הזהיר לבעל החבית ואמר לו עמוד פטור ואם עמד לתקן משאו הרי הוא כמהלך ופטור אע"פ שלא הזהיר לבעל החבית שהוא טרוד בדרכו היה בעל החבית ראשון ובעל קורה אחרון ונשברה החבית בקורה חייב

שזה כמו ששברה בידו בכוונה ואם עמד בעל החבית לנוח פטור וכו'. כך היא הנוסחא האמתית ומפני שיש נוסחא מוטעת כתבתי עיקר הנוסחא:

הלכה טו

וכן ה' שישבו על הכסא וכו' אע"פ שהיה ראוי וכו'. יש לדקדק בדברי רבינו ז"ל למה לא כתב שיהיה אדם שמן כפפא בר אבא וכמ"ש בפ"ק ואמר רב פפא כגון פפא בר אבא. וי"ל דרבינו ז"ל מפרש כפירוש ר"ח ז"ל דנקט פפא בר אבא משום דקאמר במסקנא דכחו כגופו דמי ודוקא פפא בר אבא שהיה אדם כבד ומתוך כבדו מנען לעמוד וכו' נראה לפי זה דאין הדבר תלוי שיהא אדם שמן אלא כיון שהוא סומך בכח שמנעם מלעמוד די בכך ומדברי ה"ה ז"ל נראה שדעת רבינו ז"ל כדעת רש"י ז"ל ומ"מ אני רואה הפרש ביניהם דפירוש רש"י ז"ל כשתירצו בגמרא לא צריכא דבהדי דקסמיך בהו תבר פירוש רש"י ז"ל לעולם דבלאו איהו לא הוה מתבר כלל כלומר דאי בלא איהו הוה מתבר פטור משום דמאי קא עביד אבל רבינו ז"ל אינו מפרש כן שכתב אע"פ שהיה ראוי להשבר קודם שישב זה משמע דמפרש דכשתירצו לא צריכא עדיין בתירוץ ראשון עומד דבלאו איהו הוה מתבר בתרתי שעי והשתא מתבר בחדא ולתרוצי קושיא דלימא להו אי לאו אתון לדידי כו' אוקמיה דבהדי דקא סמיך תביר ומשום דהשתא הוא קשה לאידך גיסא דפשיטא כיון דתבר בסמיכתו דחייב לזה תירץ דס"ד דכחו לאו כגופו דמי וכמ"ל אבל רש"י ז"ל משום דראה דאמרו בגמרא מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי וכו' משמע דשני השתא דאיירי דבלאו איהו לא מתבר כלל ולכך איצטריך לחידושא דמהו דתימא משום דהקשו מעיקרא פשיטא אבל אי בלאו איהו מחבר מתבר לא צריך הך חידושא דחידושא הוא דכיון דבלאו הכי הוה מתבר הוה אמינא דפטור קמ"ל ודעת הרא"ש ז"ל כדעת רבינו ז"ל:

פרק ז

הלכה ח

הזורק כלי של חבירו מראש הגג כו'. ה"ה ז"ל כתב דרבינו ז"ל לא גריס או קדם הוא וסלקן וקאי הסילוק לאחר ולא לזורק ופטור דקאמר רבה הוא לזורק בכוונה תחילה וכמו שאמר זרק כלי מראש הגג וכו' דמשמע לשון הפטור עליה הדר ולפי זה הפירוש מוכרח הוא משום דלית הלכתא כרבה דאיירי לענין זורק דביה דוקא איירי אבל אם נאמר כפירוש הרב בעל כ"מ ז"ל דקדם וסילקו קאי אזורק דקאמר דפטור הזורק בין מחמת הזריקה בין מחמת הסילוק א"כ כי אמר הרי"ף ז"ל ולית הלכתא כרבה בהא מי

א"ל לרבינו ז"ל דאיירי נמי לענין הזריקה נימא דבזריקה הלכתא כרבה משום דטעמא עמו דבעידנא דשדא פסקי גיריה וא"כ היה ראוי לנו לפרשו לענין הסילוק בלבד ולא לזריקה וסילוק כמו שכתב הרב המגיד ז"ל:

הלכה יא

וכן העושה עבדו אפותיקי וכו'. כתב הרב בעל מ"מ ז"ל דהדרינן לכללין דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. וקשה על זה דרבינו ז"ל פסק בריש פ"ד מהלכות אלו גבי כיצד משערין דמי ולדות שמין את האשה כמה היתה יפה וכו' דהיינו דלא כרשב"ג דפליג במשנה וכן כתב הרי"ף ז"ל והקשה שם הרא"ש ז"ל בפסקיו בפ' שור שנגח את הפרה למה פסק כן ותירץ דלית ליה הך כללא דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו וכיון דלית ליה לרבינו ז"ל ההוא כללא כדמשמע התם דפסק כרבנן ודלא כרשב"ג והלך בשיטת הרי"ף ז"ל רבו דאית ליה הכי איך קיים בפסק הזה כאן הרב בעל מגיד משנה ההוא כללא ונמצאו הדברים סותרים וצ"ע כדמוכח בהדיא בפרק המניח (דף ל"ג:) דאמרו שם הא מני רבה דאמר רבה השורף שטרותיו של חבירו פטור מהו דתימא התם הוא דאמר ליה נייר וכו' אבל היכא דחפר וכו' משמע דשורף שטרותיו דהוי דינא דגרמי ראוי לפטור יותר וכיון דבשורף קי"ל דחייב כמו שפסק רבינו ז"ל כ"ש כאן:

הלכה יח

אבל אם אין דרכו להניחן בכלי זה וכו'. קשה דמלשון רבינו ז"ל שכתב למטה אינו נאמן ואין משביעין אותו על כך משמע דאית ליה כדברי הרשב"א ז"ל דאם יש עדים שאותו דבר היה שם דחייב מפני דשם אין צריך נאמנות דהרי יש עדים ע"כ ורבינו ז"ל לא תלה הדבר אלא בנאמנותו שכ"כ אינו נאמן וא"כ קשה למה כתב כאן הוא פשע בעצמו דטעם זה הוה צריך לדינו של התוס' דהיינו אפילו יש עדים על כך דאינו חייב משום דאע"פ שהניחו שם הוא פשע בכך אבל כיון שהוא סובר כהרשב"א ז"ל למה צריך לטעם זה וצ"ע:

פרק ח

הלכה א

ואם מת גובין מיורשיו וכו'. לפי מה שכתב ה"ה הוה מצי למימר בפרק הגוזל בגמ' כדבעי מאי נפקא לן מינה אי דינא אי קנס דנפקא לן האי דינא דאם מת גובין מיורשיו ואם קנסא אם מת אין קונסין בנו אחריו אלא דרצה לומר נפקותא בזה אי ילפינן מהך קנסא אחריתי או לא:

הלכה ב

בד"א בשהראה המוסר וכו'. כתב ה"ה ז"ל שהרשב"א ז"ל הוסיף בה דברים וכוונתו במה שהוסיף הוא דאע"פ שאין המוסר שם אלא הוא במקום שהיד שולטת כלומר שאם יחפש אחריו ימצאנו פטור וה"ה ז"ל תפס לו בחינה אחרת דהוא כ"ש מהא דנאמר בגמ' וכדברי רבינו ז"ל דכיון דהראהו הוא בעצמו פטור כשהעמידו עליו כ"ש היכא שלא הראהו בעצמו אלא שהיה הוא יכול לחפש אחריו ולמצוא ואע"פ שלא ראהו מ"מ הוי כאילו ראהו כיון שיכול לחפש משא"כ בגמ' שהוא הראהו ואילו לא היה מראהו הוא לא היה יודע היכן הוא וא"כ הוא חידוש יותר הנאמר בגמ':

הלכה ד

אע"פ שהמלך אנסו להביא וכו'. הר"א ז"ל בהשגות במ"ש ומאין נתחייב לו שימות בשביל ממון וכו' הואיל ויחדו לו בפירוש משמע דאית ליה דכשחייבו נשא ונתן ביד היינו היכא דלא אנסו בפירוש שיביא לו ממון זה אלא אנסו שיביא לו ממון סתם ולכך כשנשא ונתן ביד חייב אבל אם אמר לו בפירוש ממון זה ודאי דפטור דהרי הוא אנוס על כך. וקשה על זה הא דהקשו בפ' הגוזל ומאכיל מאמר לו אנס הושיט לי אשכול זה וכו' דחייב והעמידוה דקאי בתרי עברי נהרא ולפירושו מאי שני אכתי תקשי דכיון דאנסו על הממון עצמו דהא אמר לו אשכול זה אפי' דקאי בתרי עברי נהרא דאינו יכול ליטלו פטור לדעת הר"א ז"ל ואולי דלא קפיד במ"ש אשכול זה אלא כלומר אחד מהאשכולות אשר שם והוא נשא ונתן ביד וכיון דהבחירה היתה בידו ליתן מה שירצה לכך חייב דלא היה לו להציל עצמו בממון חבירו אלא ליתן משלו: סליקו להו הלכות חובל ומזיק בס"ד